

RAPPESTAD KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Rappestad församling

Linköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

2002

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

RAPPESTAD KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Rappestad församling

Linköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Rappestad kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Rappestad kyrka	4
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation mm – Karta	7
Beskrivning av kyrkogården	8
Beskrivning av enskilda kvarter	12
Grav nr1-194	12
Grav nr 195-300	14
Grav nr 301-424	16
Grav nr 425-694	18
Källor	20
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	21
Förklaring till exempellistan	21
Utvärderingskarta	22
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

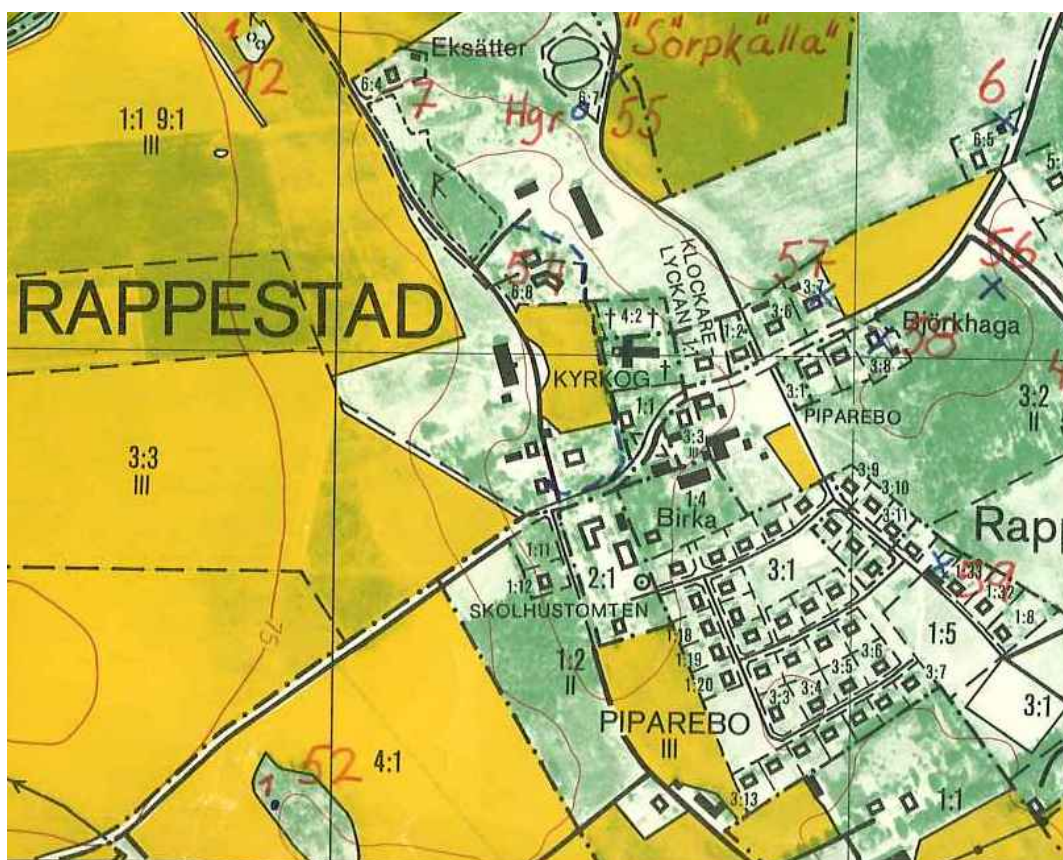
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt länsmuseumerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsmuseumets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands länsmuseum 2002. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 085 55 Rappestad, 1982. Kyrkogårdens norra del har en annan fastighetsbeteckning och det rör sig troligen om en utvidgad del av kyrkogården.

RAPPESTAD KYRKOGÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger i ett svagt kuperat odlingsområde. Kyrkogården har en rektangulär planform i nord/sydlig riktning. Kyrkan ligger strax söder om kyrkogårdens mitt och kyrkans långhus är orienterat i väst/öst.

Kyrkogårdens omgivning

Kyrkan och kyrkogården är belägna på en svag höjd i en liten kyrkby som omges av odlad mark. Den gamla kyrkskolan från 1864 ligger sydväst om kyrkan och används idag som församlingshem. Det är en välbevarad byggnad i en våning med gul lockpanel och vita foder samt ett svart plåttäckt sadeltak. Kyrkskolan ersattes av en nyare skola 1913 som fortfarande är i bruk. Även det f d kommunalhuset från 1848 finns kvar i byn. Ett litet stycke söder om kyrkan finns en äldre förrådsbyggnad som består av en faluröd länga med fasader av locklistpanel och sadeltak med trekupigt tegel samt enkla tjärade bräddörrar. I sen tid har ett villaområde vuxit fram i byns södra utkant.

Rappestad kyrka

Den äldsta kända kyrkan var en medeltida stenkyrka, troligen från 1200-talet, som förstördes vid en åskbrand 1785. Den ersattes av en ny kyrkobyggnad uppförd av byggmästaren Erik Fredberg 1802-1807. Fredberg stod troligen för ritningarna som

justerades vid Överintendentsämbetet av arkitekt Jacob Wulff. Kyrkan fick ett rektangulärt långhus med rundat korutsprång i öster och torn i väster. Kyrkan har ljusa spritputsade fasader med släta omfattningar, rundbågiga fönster och portaler samt ett plåttäckt sadeltak. Kyrkorummet med dess originalinredning har ett mycket välbevarat sengustavianskt formspråk med tunnvalv av trä, ursprungligt trägolv med breda golvplankor och färgsättning i pärlgrått, vitt och guld. Den väl avstämda inredningen är skapad av tidens främsta regionala mästare, såsom Pehr Hörberg, Carl Fredrik Beurling och Pehr och Jonas Fredrik Schiörlin, där framförallt den mäktiga orgeln från 1815-16 intar en framträdande plats.

Utsnitt ur häradsekonomska kartan 1868-77, Lagerlunda. Kyrkogården har dagens utsträckning, vilket troligen innebär att en utvidgning mot norr redan är utförd. Uppgift saknas i övrigt om när denna utvidgning görs.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets webbsida.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan.

Enligt en sockenbeskrivning av C F Broocman 1760 fanns en grav utbyggd söder om kyrkan. Graven hörde till familjen Holtz och deras stamvapen var uppsatt över graven. Detta gravkor sammanbyggdes med kyrkans vapenhus 1763. Kyrkan var då fortfarande den medeltida kyrkan och vapenhuset var byggt framför sydingången. Gravkoret revs troligen i samband med att den nya kyrkan uppfördes. Släkten Holtz ägde godset

Ekströmmen från 1600-talet och fram till 1880-talet. Lantmäterikartor från 1699, 1702 och 1770 visar inga ingångar till kyrkogården, vars utsträckning verkar vara mindre mot norr än idag. Av kartmaterialet att döma bör en utvidgning av kyrkogården mot norr ha gjorts någon gång mellan 1770 och 1868.

Kyrkan ritades av av J F Koch på tidigt 1800-tal. På teckningen ser man även kyrkogårdsmuren med den södra grinden och grindstolparna. Grinden ser ut att ha det konkava krön som dagens grind men det går i övrigt inte att avgöra om spjälverket är detsamma. Grindstolparna kan vara desamma som dagens stolpar och grindens placering är densamma som idag.

I ett tjänstememorial från 1924 som handlar om Rappestad kyrka finns även en kort beskrivning av kyrkogården: ”Kyrkogården, som endast har en entré mitt för kyrkans södra fasad, omgives av låga, mot kyrkogården torvtäckta gråstensmurar. Utefter murarna äro planterade ännu tämligen unga träd. Marken består av grus.”

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården saknar kvartersindelning. För att underlätta redovisningen har kyrkogården delats in i fyra områden vid inventeringen: A-D.

Allmän karaktär

Kyrkogården har en strikt karaktär. Rygghäckarna har olika höjd och delar på så sätt in kyrkogården i olika ”rum”. Vissa låga häckar har vinkelrätt utstickande småhäckar som markerar olika gravar. Det finns en rad gravar utmed kyrkogårdsmuren och i övrigt är raderna med gravar olika placerade i nord/sydlig eller öst/västlig riktning. De två ”kvarteren” söder om kyrkan verkar ha en rad gravar i västra, södra och östra ytterkanten. Innanför detta går några rader i nord/sydlig riktning. Kyrkogården omges av en tät trädkrans av lindar.

Kyrkogårdens sydvästra hörn från öster.

Omgårdning

Västra muren: den västra muren är en ca 0,9-1,0 m hög halvmur av ca 0,4-0,9 m stora gråstenar. Den är kallmurad med en del mindre kilsten. Utanför växer tät lövsly.

Norra muren: den norra muren är en ca 1,1-1,2 m hög kallmurad halvmur av ca 0,4-1,0 m stora stenar, enstaka större. En del mindre kilsten. Enstaka stenar har kilmärken. I murens västra del finns en enkel trappa av oregelbundna gråstensblock.

Östra muren: den östra muren är en ca 1,1-1,3 m hög halvmur av mestadels ca 0,5-0,9 m stora gråstenar, enstaka med kilmärken. En del mindre kilsten. Rakt öster om kyrkan är det en ca 3 m stor öppning i muren, framför redskapsboden.

Södra muren: den södra muren är en kallmurad ca 0,9-1,15 m hög halvmur av ca 0,4-0,9 m stora gråstenar, en del med kilmärken. Mindre kilstenar. Mindre partier av muren skjuter ut, bl a i anslutning till träd i trädkransen.

Nordvästra murhörnet.

Trappa i norra muren.

Ingångar

Öster: en grind finns mellan redskapsboden och kyrkogårdsmuren. Den är av gjutjärn med liljeformade pilar på krönet och släta fyrkantiga spjälor. Grinden är inte på ursprunglig plats.

Söder: den södra grinden är en dubbelgrind av järnsmide med bl a spjälor som avslutas upptill med kors. Konkavt krön med bladslinga. Fyrkantiga grindstolpar med slätputsad yta och spritputsade mittfält. Avfärgade i vitt respektive svagt gult. Det svagt toppiga krönet är av rödgrå granit med en granitkula som kröns av ett järnkors.

Södra grinden.

Vegetation

Väster: sju lindar i trädkransen varav en är mycket grov.

Norr: fem lindar i trädkransen.

Öster: sex lindar i trädkransen.

Söder: fem lindar i trädkransen.

Rygghäckarna består till stor del av tuja, men även bl a oxbär och berberis förekommer.

Gångsystem

Grusgångarna är täckta med grovt naturgrus. En nylagd gång av små plattor går från södra grindarna till södra kyrkporten.

Gravvårdstyper

Väster om kyrkan ligger fyra hällar av rödaktig kalksten. Det är gravvårdar från omkring 1870. En liknande häll från 1850 ligger öster om kyrkan. I övrigt kan en bautasten nämnas och ett sentida konstnärligt utformat bemålat smideskors samt ett antal korsvårdar av granit. Invid mittgången söder om kyrkan finns två stora grusgravar omgärdade med stenram och med korsvårdar av granit samt en obelisk. Nordväst om kyrkan står en kalkstensvård med marmorplatta från 1875. Krönkorset ligger bakom vården.

Kalkstensvård 1875.

Minneslund

(Ansökan om att anlägga minneslund nordöst om kyrkan har senare inlämnats.)

Byggnader

Direkt sydväst om kyrkogården ligger ett gravkapell bekostat av föreningen "Hjälpssamhet", ritat och dekorerat 1951 av konstnären Johan Winberg. Det är en rund spritputsad tegelbyggnad avfärgad i brutet vitt med ett topptak belagt med falsad kopparplåt. Vid takfoten löper en tandsnittslist och mot söder och norr finns stickbågiga fönster försedda med blyspröjsat antikglas. Ingången finns i öster via en stickbågig panelklädd dubbeldörr. Golvet består av oregelbundet lagda kalkstensplattor och väggarna är dekorerade med målade kannelerade pilastrar och en tandsnittslist mot rosa botten. Taket är bemålade med en blå himmel med ljusa moln. I öster finns ett litet dekormålade träaltare med ett målat kors på väggen.

Gravkapellet.

Rakt öster om kyrkan, utanför kyrkogården, ligger en redskapsbod. Den är av regelverk och klädd med brunmålade locklistpaneler. Sadelstaket är täckt med tvåkupigt tegel. Bräddörr.

Övrigt

Sydväst om kyrkogårdsmuren, intill denna, står ett antal museivårdar, ca 43 st.

Belysningen på kyrkogården består av gatlykter.

Kulturhistorisk bedömning

Rappestad kyrka och kyrkogård bildar tillsammans med mur, grindar och trädkrans en väl sammanhållen miljö med mycket stora kulturhistoriska värden. Under medeltiden bör kyrkan ha legat på dåvarande kyrkogårdens norra del. Grindens placering är densamma som när nuvarande kyrkan tillkom under tidigt 1800-tal och eventuellt är

även grindstolpar och grindarna i järnsmide tillkomna då. En värdefull detalj är stentrappan som leder över den norra muren. Fördjupade studier kan ge en förklaring till trappans användning. Eventuellt kan det röra sig om en s k liktrappa. På vissa kyrkogårdar har man haft en särskild ingång via port eller trappa där man bar in de som t ex dött genom självmord. Trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt för våra kyrkogårdar när det gäller landsbygden framför allt från mitten av 1800-talet. Grusgångarna är en viktig del av kyrkogårdens indelning.

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i strukturen med de stora familjegravarna invid kyrkogårdsmuren och utmed mittgången till kyrkans sydportal. De visar på ett system som var mycket dominerande på länets kyrkogårdar från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt med de stora familjegravarna i kvarterens utkanter eller invid kyrkogårdsmuren. Till detta system hör även de två omgärdade grusgravarna. Omgärdning med häck, järnstaket eller stenram var ett vanligt sätt att markera de stora familjegravarna. De två grusgravarna på Rappestad kyrkogård är de enda här som har bevarat en grusad yta. Enligt en notering från 1924 bestod kyrkogårdens mark då av grus. Speciella träd, s k sorgeträd, förekommer på en del kyrkogårdar. De kan ibland vara planterade vid någon enskild grav. Det är fallet i Rappestad där ett sorgeträd finns vid en grav i nordöstra hörnet.

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i enskilda gravvårdar, bl a dem med anknytning till Folåsa skyddshem som startade sin verksamhet redan 1865. Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de relativt många gravvårdarna från andra delen av 1800-talet och tidigt 1900-tal, som finns framför allt i raden invid kyrkogårdsmuren. Bland dessa märks kalkstenshällarna från 1800-talet och några tidstypiska gravvårdar såsom obelisk, en s k bautasten, korsvårdar i granit och en kalkstensvård med marmorplatta. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. Förutom de vanligare "lantbrukare" och "hemmansägare" märks "mejeriföreståndaren" och det lokalhistoriskt intressanta "föreståndaren för Folåsa skyddshem".

Rygghäckarna bidrar till att skapa dagens strikta karaktär på delar av kyrkogården.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Gravplats nr 1-194 (Område A)

Område A omfattar gravplats nr 1-194 och utgörs av raden närmast innanför kyrkogårdsmuren.

Allmän karaktär

Varierad karaktär med äldre höga vårdar och mer sentida låga vårdar.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i alla fyra väderstreck.

Ingångar

Huvudgrinden i söder, trappa över muren i norr och öppning till redskapsboden i öster.

Kyrkogårdens östra del från norr med område A utmed muren.

Vegetation

En ca 0,45 m hög klippt tujahäck går bakom alla vårdar med kortare vinkelräta häckbitar mellan gravarna. Lindar i trädkransen.

Gångsystem

En grusgång går runt hela kyrkogården med en rad gravar närmast muren och leder till södra grinden och öppningen i öster.

Kalkstenshäll med årtalet 1878.

Gravanläggning, 1931.

Gravårdstyper

Några höga gravvårdar, s k bautasten och hällar, bl a fyra hällar troligen i röd kalksten väster om tornet och öster om kyrkan. En kalkstensvård med marmorplatta och

lövslingor har avbrutet kors. I nordöstra hörnet står en gravvård med ett s k sorgeträd bakom och en bänk av granit. Gravvårdarna är i allmänhet utförda i röd, svart eller grå granit.

Byggnader

-

Övrigt

Väster om redskapsboden finns en mångkantig brunn av kalkstensskivor, som står på högkant. Vaser och soptunnor.

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i strukturen med de stora familjegravarna invid kyrkogårdsmuren. De visar på ett system som var mycket dominerande på länets kyrkogårdar från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt med de stora familjegravarna i kvarterens utkanter eller invid kyrkogårdsmuren. Speciella träd, s k sorgeträd, förekommer på en del kyrkogårdar. De kan ibland vara planterade vid någon enskild grav. Det är fallet i Rappestad där ett sorgeträd finns vid en grav i nordöstra hörnet.

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de relativt många gravvårdarna från andra delen av 1800-talet och tidigt 1900-tal, som finns framför allt i raden invid kyrkogårdsmuren. Bland dessa märks kalkstenshällarna från 1800-talet och några tidstypiska gravvårdar såsom en s k bautasten, korsvårdar i granit och en kalkstensvård med marmorplatta.

Gravplats nr 195-300 (Område B)

Område B omfattar gravplats nr 195-300 och ligger söder om kyrkan, liksom område C.

Allmän karaktär

Området har en strikt karaktär med rygghäckar.

Omgärdning

-

Ingångar

-

Vegetation

Ca 1,3 m höga klippta oxbärshäckar går i ytterkant i väster, söder och öster. Utanför häckarna finns en rad gravar. Innanför häckarna, mellan gravarna finns dels en ca 0,65 m hög klippt häck av ölandstok (i öster) och en ca 0,5-0,6 m hög klippt berberishäck i väster, båda i nord/sydlig riktning.

Område B från nordväst.

Gångsystem

I norr finns den grusgång, som går runt kyrkan. I söder och väster finns grusgången runt kyrkogården och i öster plattgången till kyrkans södra port.

Gravårdstyper

Vid mittgången ligger en större grusgrav och ytterligare en något större vård finns i yttre södra delen. I övrigt är det mest nutida låga vårdar i grå, svart eller röd granit.

En av två kvarvarande grusgravar.

”Föreståndaren för Folåsa skyddshem”

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i strukturen med de stora familjegravarna utmed mittgången till kyrkans sydportal och i ”kvarterets” kanter. De visar på ett system som var mycket dominerande på länets kyrkogårdar från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt med de stora familjegravarna i kvarterens utkanter eller invid kyrkogårdsmuren. Till detta system hör även den omgärdade grusgraven som är en av två bevarade på kyrkogården. Enligt en notering från 1924 bestod kyrkogårdens mark då av grus. Omgärdning med häck, järnstaket eller stenram var ett vanligt sätt att markera de stora familjegravarna. Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i enskilda gravvårdar, bl a den med anknytning till Folåsa skyddshem som startade sin verksamhet redan 1865. Rygghäckarna bidrar till dagens strikta karaktär.

Gravplats nr 301-424 (Område C)

Område C omfattar gravplats nr 301-424 och ligger tillsammans med område B söder om kyrkan.

Område C från sydväst.

Allmän karaktär

Området har en strikt karaktär med rygghäckar.

Omgärdning

-

Ingångar

-

Vegetation

Ca 1,3 m hög klippta oxbärshäckar går i ytterkant i väster, söder och öster. Utanför häckarna finns en rad gravar. Innanför häckarna, mellan gravarna finns dels en ca 0,65 m hög klippt häck av ölandstök (i väster) och en ca 0,5-0,6 m hög klippt berberishäck i öster. Båda i nord/sydlig riktning.

Gångsystem

I norr grusgången runt kyrkan. I öster och söder gången runt kyrkogården och i väster den plattlagda mittgången.

Gravårdstyper

Få vårdar i mittpartiet. En större grusgrav längst i väster och även där en håll från 1800-talet. Enstaka övriga vårdar från omkring år 1900. I övrigt några yngre låga vårdar.

Familjegrav 1894 och framåt.

Hemmansägare, 1896.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i strukturen med de stora familjegravarna utmed mittgången till kyrkans sydportal och i ”kvarterets” kanter. De visar på ett system som var mycket dominerande på länets kyrkogårdar från mitten av 1800-talet och ca 100 år framåt med de stora familjegravarna i kvarterens utkanter eller invid kyrkogårdsmuren. Till detta system hör även den omgärdade grusgraven som är en av två bevarade på kyrkogården. Enligt en notering från 1924 bestod kyrkogårdens mark då av grus. Omgärdning med häck, järnstaket eller stenram var ett vanligt sätt att markera de stora familjegravarna. Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i

enskilda gravvårdar, bl a den med anknötning till Folåsa skyddshem som startade sin verksamhet redan 1865. Rygghäckarna bidrar till dagens strikta karaktär.

Gravplats nr 425-694 (Område D)

Område D omfattar gravplats nr 425-694 och ligger norr om kyrkan.

Område D från nordöst.

Allmän karaktär

Relativt strikt karaktär med rygghäckar. Gravraderna direkt norr om kyrkan går i väst/östlig riktning. I västra och östra delen går de i nord/sydlig riktning.

Omgärdning

-

Ingångar

-

Vegetation

Mellan de yttre varven i öster och norr finns en ca 0,6 m hög klippt tujahäck med mindre häckdelar i vinkel ut mot stora gången. Även mellan ytterligare några varv finns likadana häckar och en del mindre häckdelar mellan gravarna. Näst längst i söder växer hortensior som ger en häckeffekt. Mellan gravarna här och i söder växer små klippta måbärs”buskar”. I väster tuja mellan gravarna i östra raden och mellan gravarna i västra

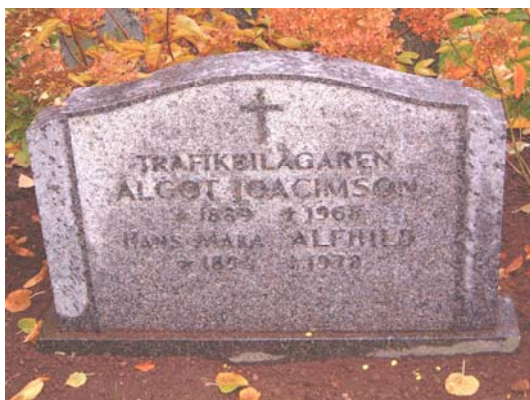
raden små måbärs-”buskar”. En klippt, ca 0,45 m hög berberishäck växer mellan dessa varv.

Gångsystem

I väster, norr och öster finns grusgången som går runt hela kyrkogården och i söder ligger grusgången som går runt kyrkan. I söder, innan sydligaste varvet, finns en enkel plattgång av cementsten.

Gravårdstyper

Öster om kyrkan ligger en röd kalkstenschäll och nordväst om kyrkan finns ett sentida bemålat järnkors. De flesta vårdarna är låga och breda vårdar från andra delen av 1900-talet.

Trafikbilägaren.

Sentida kors i järnsmide.

Övrigt

Mitt i området finns en vilplats med bänk, cotoneasterbuskar och ett hagtornsträd.

Kulturhistorisk bedömning

Enskilda vårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Rygghäckarna är viktiga för att understryka den relativt strikta karaktären.

Källor:

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.
Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Rörby, Gunnar. Medeltida kyrkor i Östergötland. Tecknade av Elias Brenner och Johan Fredrik Kock. Skänninge 1982.
Sveriges Bebyggelse, del I. Uddevalla 1946.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter –

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor 1699, 1702 och 1770.

www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. Att gravnumren ofta börjar med "0" beror på att datorn ska kunna sortera materialet i rätt ordning. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer: "ÖLM 1, ÖLM 2 o s v".

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

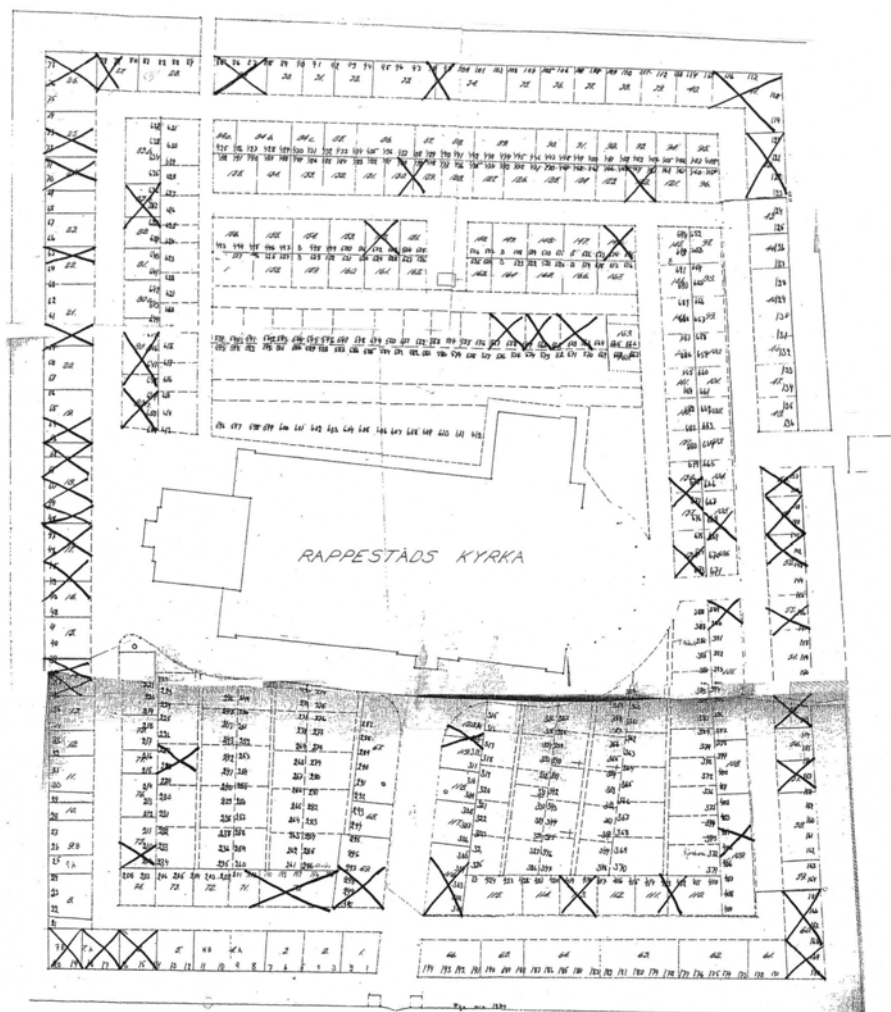
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Rappestad kyrkogård. Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse.

Gravnummer 297-300 samt 301-304 är grusgravar omgärdade med stenram.